

## תקציר:

קיימת גישה תיאורטית לפיה מורים עשויים לראות בהתפתחות זהות תלמידיהם יעד פדגוגי חשוב וראוי (Schachter & Rich, 2011). חינוך לזהות, על פי גישה זו, היא עשייה חינוכית המכוונת לתמוך בתהליכים הפסיכולוגיים הקשורים בפיתוח זהותם של התלמידים. אותם מורים עשויים לבקש להקנות את החומר הלימודי של תחום הדעת תוך התמקדות בתהליך הלמידה עצמו ובמשמעויות העולות מתוך החומר, הנוגעות לעולמם הפנימי והחיצוני של תלמידיהם באופן התורם לתהליכי ההגדרה העצמית שלהם. אותה תשתית של חינוך זהותי הודגמה במחקר על מורים לתחומי דעת שונים אך טרם נבחנה בתחום האמנות הפלסטית. המחקר ביקש לבחון ולתאר את תפיסותיהם של מורים לאמנות המתייחסות למעורבותם בתהליך התפתחות הזהות של תלמידיהם המתבגרים. במחקר זה נעשה שימוש בשיטת מחקר ובכלי מדידה איכותניים: ראיונות ותצפיות. ראיינו מורים לאמנות המלמדים מתבגרים בחינוך העל יסודי הממלכתי בישראל. ראיינו 12 נשים ו-3 גברים מעל גיל 30 המלמדים במערכת מעל 4 שנים, כולם בוגרי מכללות להוראת אמנות. הראיון עצמו התנהל בגישת איסוף סיפור חיים מבוסס תמה (Schachter, 2004). המראיינים התבקשו לספר את סיפור חייהם תוך התמקדות בתקופת התבגרותם בבית הספר ובהמשך בתפקידם כמורים לאמנות. לאחר מכן בוצעה תצפית בהוראתם, ולבסוף בוצע ראיון מאזכר הנועד להבהיר סוגיות אשר עלו בתצפית תוך ניסיון להבינם בהקשר לראיון הפתיחה. ממצאי המחקר מצביעים על כך שהמורים אכן רואים עצמם מעורבים בהוראתם בפיתוח זהות התלמידים, וזהותם של המורים והתלמידים מהווים גורמים בשיקולי הדעת הפדגוגיים של המורים. בעבודה מתוארות שלוש פוזיציות זהותיות שמשפיעות על תפיסותיו של המורה לאמנות שיודגמו כשלושה מתחים: מורה מזדהה עם תלמיד ביחס לבית הספר; מורה מזדהה עם בית הספר ביחס לתלמיד; יחסו של מורה להזדהותו של התלמיד עם בית הספר. נמצא כי מתחים אלה, הנובעים ממערכות היחסים של המורה בבית הספר, משפיעים על הפדגוגיה הנבחרת של המורה ונוגעת לכללי השיח וההתנהגות הנהוגים בשיעור ובנוסף על תכנים ושאלות זהותיות המועלים במהלכו במוצהר ובמובלע. מרבית המורים רואים עצמם נעים בין הפוזיציות הנ"ל במהלך עבודתם בבית הספר, כאשר בכל פעם הם מאמצים דרכי התמודדות שונות עם המתח המוכל בהן. הדיון יעסוק בשאלות הרחבות, מהם הרקע והנסיבות אשר משפיעים על תפיסות המורה בפוזיציות השונות ועל החינוך הזהותי שהוא מחיל בשיעוריו, והאם וכיצד הוא מתיר את המתחים המתוארים.

מאמר זה מציע פרספקטיבה חדשה להתבוננות על תפקידם של מורים לאמנות ועל הפדגוגיה הייחודית שלהם תוך התמקדות בגורמים המעצבים אותה ואת האינטראקציה עם תלמידיהם לטובת תמיכה בהתפתחות זהותם. שלושת המתחים המוצגים במאמר זה מרחיבים את ההבנה בנוגע לעמדתו המורכבת והדינמית של המורה לאמנות בתוך בית הספר, הנוטל על עצמו תפקידים שונים ואף מתנגשים של סוכנות זהות.

